

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

МУЗИЧНО-РИТМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СТРУКТУРІ ЗАНЯТЬ
ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: здобувачка 2 курсу 09-212 М групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта
Мелькова Лілія Олегівна

Керівник: к. пед. н., докторка філософії
в галузі освіти, доцентка Владимирова А. Л.
Рецензентка: Директорка Одеського закладу
дошкільної освіти «Ясла-садок» № 142
Одеської міської ради Коварц Т. В.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Психолого-педагогічні аспекти музично-ритмічної діяльності у закладах дошкільної освіти.....	7
1.1 Стан дослідження музично-ритмічної діяльності у наукових працях психологів і педагогів.....	7
1.2 Можливості музично-ритмічної діяльності у закладах дошкільної освіти	12
1.3 Психофізіологічні характеристики дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності	15
РОЗДІЛ 2 Методичні аспекти впровадження музично-ритмічної діяльності на заняттях із дітьми дошкільного віку	20
2.1. Види музично-ритмічної діяльності.....	20
2.2. Аналіз, обґрунтування та використання методів музично-ритмічної діяльності на заняттях із дітьми дошкільного віку (констатувальний експеримент).....	24
РОЗДІЛ 3 Педагогічні умови розвитку дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності	32
3.1. Експериментальна перевірка ефективності методів музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку (формульвальний експеримент).....	32
3.2. Динаміка музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку.....	39
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	48
Додаток А. Різні способи запису (партитури) «звучних жестів»	48
Додаток Б. Графічний запис скоромонок	49
Додаток В. Ритмічні прави	50
Додаток Г. Моделі методу Barne fit	51

ВСТУП

Актуальність дослідження. Суттєві зміни в системі освіти України в період воєнних дій, потребують специфічного підходу до проведення занять у закладах дошкільної освіти, які в більшості проходять у дистанційному режимі. Одним із напрямів, який заохочує дошкільників до активного спілкування виступає музично-ритмічна діяльність.

Відповідно до програми для дітей «Дитина» (2 – 7 років), метою якої є сповідування загальнолюдських, національно-культурних і громадянських цінностей, на основі яких формується світогляд особистості, передбачається ознайомлення дітей дошкільного віку із ритмічною діяльністю у структурі занять, оскільки саме цей вид музичної діяльності розкриває дітям неосяжну царину музичного, ритмічного та хореографічного мистецтв, що сприяють розвитку ритмічного, звуковисотного, гармонічного, тембрового, ладового, поліфонічного й внутрішнього слуху.

Відчуття ритму сприймається як слухом так і фізичним станом організму людини. Сприймаючи музичні композиції, людина мимоволі починає на них реагувати (хитання головою, щиглі, плескання, похитування та інше), що є якісним проявом живого організму.

Необхідність розвитку ритмічного слуху людини закладена в психолого-педагогічних ідеях таких класиків музичної педагогіки як Василь Верховинець, Микола Леонтович, Микола Лисенко, Карл Орф, Еміль Жак-Далькроз.

Психолого-педагогічні та методичні аспекти досліджуваної нами проблеми висвітлені в роботах видатних науковців, психологів і педагогів, таких як: Барило С., Бикова О., Богуш А., Лисенко Н., Вергунова В., Волчукова В., Бугаєць Н., Ліманська О., Тищенко О., Гумінська О., Лобова О., Замазій Ю., Марінушкіна О., Матвієнко С., Ніколаї Г., Отич О., Романюк І., Руда Л., Семизорова В., Степаненко Н., Столяренко О., Удовіченко В., Сиротенко Т. Кугуєнко Н., Чернишова А., Шаравська І., Шевчук А. та інші.

Однак, багатий теоретичний і практичний внесок провідних музикантів, хореографів, педагогів і науковців у розв'язанні проблеми використання

різновидів ритмічної діяльності на заняттях у закладах дошкільної освіти в умовах війни в Україні потребує більш детального дослідження. Діти дошкільного віку мають пряму змогу спілкування із вихователем і музичним керівником, педагогами фізкультурних занять, ритміки та хореографії, які допомагають на професійному рівні розвинути відчуття ритму, особливо тим, у кого ще недостатньо сформована координація рухів, слабка ритмічна і музична пам'ять, адже не всі дошкільнята мають відповідне вроджене відчуття ритмічної пульсації.

Особливо проблематичною ситуація виникає у проведенні занять в дистанційному режимі. Впливають також побутові чинники (відсутність комп'ютера, Інтернету, світла, дитячих шумових та музичних іграшок, необізнаність батьків у методичних прийомах щодо розвитку відчуття ритму у дітей).

Актуальність проблеми, на яку ми звернули увагу, має як теоретичну так і практичну позитивну якість – це і зумовило вибір теми магістерської роботи: **«Музично-ритмічна діяльність у структурі занять із дітьми дошкільного віку»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження відповідає плану науково-педагогічної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах кризових викликів суспільства» (№ 0124U003115).

Мета дослідження потребує теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічних умов щодо музично-ритмічної діяльності в структурі занять із дітьми дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що систематичне впровадження у закладах дошкільної освіти музично-ритмічної діяльності в процес занять різного типу, сприятиме всебічному розвитку вихованців і позитивно

відбиватиметься на їхніх емоційних, фізичних, когнітивних та соціальних здібностях.

Мета дослідження визначила наступні **завдання**:

1. Вивчити стан розробленості проблеми дослідження у психолого-педагогічній, музичній та методичній літературі, розглянути можливості музично-ритмічної діяльності на заняттях різного типу в ЗДО.
2. Визначити вікові характеристики дітей дошкільного віку щодо музично-ритмічної діяльності.
3. Охарактеризувати види музично-ритмічної діяльності із дітьми, розглянути та проаналізувати методологічні основи їх впровадження на заняттях різного типу в ЗДО.
4. З'ясувати критерії та рівні музично-ритмічного розвитку дітей старшого дошкільного віку.
5. Зробити теоретичний аналіз та перевірити експериментально педагогічні умови музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми старшого дошкільного віку.
6. Опрацювати динаміку розвитку дітей дошкільного віку в музично-руховій діяльності на заняттях різного типу.

Об'єкт дослідження – процес музично-ритмічної діяльності у структурі занять різного типу із дітьми дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови музично-ритмічної діяльності у структурі занять різного типу із дітьми дошкільного віку.

Завдання наукового дослідження перевірялися за допомогою:

- *теоретичних методів* (визначення критеріїв, рівнів і показників оцінювання досліджуваного явища, систематизація і узагальнення даних);
- *емпіричних методів* (спостереження, бесіди із вихователями та батьками, обґрунтування педагогічних умов, констатувальний та формувальний експерименти);

- *статистичних методів* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення кількісних і якісних даних, систематизація).

Наукова новизна й теоретична значущість дослідження визначаються теоретичним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою педагогічних умов щодо музично-ритмічної діяльності дітей старшого дошкільного віку в структурі занять різного типу, опрацюванням критеріїв та рівнів розвитку ритмічного слуху дошкільників,

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали нашого дослідження можуть стати в пригоді вихователям закладів дошкільної освіти, музичним керівникам, хореографам, студентам і батькам у процесі роботи над розвитком музично-ритмічного слуху, а також у ході ігрової діяльності із дітьми.

Експериментальна робота знайшла відображення на базі проходження виробничої педагогічної практики, що здійснювалася у Херсонському закладі дошкільної освіти №10 санаторного типу Херсонської міської ради (за українським законодавством).

Апробація одержаних як теоретичних так і практичних результатів нашого дослідження знайшла відбиття у виступах на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, участі у XXI Міжнародної науково-практичної конференції «Theoretical methods of research of the latest problems» (27 – 29 травня 2024 р.), Прага, Чехія, та II Міжнародній науково-практичній конференції «Problems of modern youth and the latest methods of assistance» (09 – 11 вересня 2024 р.), Гамбург, Німеччина, в розділі «Педагогіка» а також схвалені в публікаціях: «Всебічний розвиток дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності» та «Впровадження методів музично-ритмічної діяльності на заняттях із дітьми дошкільного віку в дистанційному режимі».

Наукове дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ МУЗИЧНО- РИТМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Стан дослідження музично-ритмічної діяльності у наукових працях психологів і педагогів

Соціально-культурні та художньо-мистецькі надбання, пошуки нових творчих технологій в умовах сьогодення, впливають на розвиток і творче перетворення світу взагалі. Пошук шляхів, які визначають результативний та ефективний вплив мистецтва на дитячу особистість дедалі частіше стають об'єктами сучасної музичної і психолого-педагогічної теорії і практики.

Столяренко О., указує, що рушійною силою в розвитку особистості виступають спілкування і спільна діяльність, в процесі якої здійснюється залучення людей до культурних надбань народу. У рамках системно-діяльнісного підходу особистість розглядається як стійка сукупність психічних властивостей, як залученість до зв'язків у просторі спілкування [30, с. 10].

Універсальним засобом реалізації виховних завдань в процесі спілкування дітей і дорослих із музикою виступають вербальна і невербальна комунікація, що дозволяє поєднувати взаємне сприйняття суб'єктів, емоційний вплив та обмін різною інформацією.

Як зауважує Отич О., у процесі мистецької діяльності формуються і розвиваються як творчі якості так і художні здібності людини, оскільки, творчість має стимулюючий вплив на розвиток і загальних, і творчих здібностей та якостей в різних сферах [25, с. 110].

Музичне виховання у сучасному закладі дошкільної освіти виконує складне духовно-творче завдання. В освітньому процесі основою має бути мисляча і творча особистість, тому едукативний процес передбачає розвиток не тільки спеціальних музичних, але й загальних здібностей. Особливу увагу

необхідно приділяти розвитку таких психічних процесів, як сприймання, відчуття, мислення, пам'ять, уява.

У своїх дослідженнях Отич О. приділяє увагу тому, як Сухомлинський В. відмічав, що без музичного виховання нереально розвинути повноцінно розумну особистість. Він вважав музичне мистецтво емоційно-дієвим засобом і говорив про значення музики як «мови почуттів», «джерела благородства й чистоти душі». Педагог акцентував, що засобами музики образ розкривається в новому баченні, а мелодія пробуджує в дітях яскраві фантазії, красу світу, що впливає на естетичне виховання [26, с. 66].

Мислення, мовлення, пам'ять, дрібна і велика моторика підвищують активність дитини дошкільного віку. Емоційна сфера людини тісно пов'язана із ритмом (радість, сум, печаль, спокій та ін.). За спостереженнями науковців, якщо змалечку не розвивати відчуття ритму у людини, у неї завжди будуть пригнічувані моторні реакції.

Починати розвивати ритмічний слух треба із раннього дитинства, тому що втрачений час щодо розвитку відчуття ритму, важко піддається розвитку.

Ритм є одним із основних видів музичної і хореографічної виразності. Сутність ритму та його сприймання займають значне місце не тільки в музиці, але і в інших галузях (медицина, економіка, основи музичної теорії, психологія, педагогіка, хореографія та ін.).

Юцевич Ю., характеризує ритм (rhythmos – розміреність) як рівномірне чергування і мовних, і звукових, і зображальних елементів, що розміщені у відповідній послідовності, періодом, рівномірним діленням звуків і рухів зображень за наступними ознаками: сила, тривалість, часова організація і групування тривалостей звуків і пауз, що не пов'язані із їх висотним положенням [43, с. 224].

Смаглій Г. і Маловик А., визначають ритм (від грец. течія, розмірність), як одне із першоджерел благозвучності – музики, як організацію у часі звуків та пауз на основі їх взаємодії у темпових режимах [33, с. 141].

Досить важливим елементом в житті людини виступає ритмічний слух – здатність сприймати і точно відтворювати ритмічний рисунок.

Діти із раннього дитинства спроможні відтворювати ритмічні комбінації в ударах, плесканні, притупуваннях, грі на музичних інструментах тощо. Задатки неточного ритмічного слуху можна розвинути завдяки постійній музичній діяльності.

Юцевич Ю., відмічає поняття ритмічне виховання, як систему, що була запропонована Емілем Жак-Далькрозом для виховання і розвитку відчуття ритму, музичного слуху, музичної пам'яті й пластичності. Для цього використовується система спеціальних вправ, основою якої є зв'язок музики і рухів. В Україні ритмічне виховання – це засіб естетичного виховання [43, с. 225].

Ритмічний слух допомагає розвитку музичних здібностей дітей, збагачує їхній емоційний світ, розвиває пізнавальність, рухову активність, дисциплінованість, відчуття колективізму.

Ритмічний слух розвивається в процесі навчання грі на дитячих шумових і музичних інструментах. Щоб зіграти мелодію на слух, потрібно мати музично-слухові природні задатки.

До показників розвиненого ритмічного слуху відносяться виразність рухів та відповідність рухів до характеру й ритму музики. Структура відчуття музичного ритму формується у наступній послідовності компонентів:

- відчуття темпу;
- відчуття метру;
- відчуття ритмічного рисунку [11, с. 56].

Музика, ритм, ритмічний слух займають чільне місце в музично-ритмічній діяльності. Музично-ритмічне виховання дітей дошкільного віку розвиває відчуття музичного ритму, його сприйняття та виконання, імпровізацію.

Заняття різними видами музично-ритмічної діяльності є значущими, оскільки дитина розвивається всебічно. Музично-рухова діяльність

спрямована на розвиток активності, координації рухів, моторики, м'язової свободи дитини. Відчуття ритму розвивається через об'єднання елементів музики та рухів (ритмічна гімнастика), вивчення віршів, пісень, танців, в ігровій діяльності.

У науково-педагогічній літературі поняття «діяльність» тлумачать, як спосіб буття людини у світі, її здатність вносити зміни у дійсність, процес взаємодії людини із дійсністю [37, с. 59].

Гончаренко С., трактує поняття «діяльність», як засіб життя людини і основними компонентами діяльності виділяє суб'єкта із його потребами, мету, як засіб її реалізації, а також результат. Загальним засобом діяльності науковець визначає різні знаряддя праці, техніку і технології [12, с. 98].

Ростовський О., указує, що під музичною діяльністю розуміється специфічний вид художньої діяльності, яка виявляється у творчості, виконанні, сприйманні. Автор акцентує, що ці три основні види тісно пов'язані між собою і утворюють єдину низку. Кожна її наступна ланка дістає матеріал від попередньої і відчуває її вплив [31, с. 590].

Вергунова В., характеризує музично-рухову діяльність як активний спосіб взаємодії людини із музичним мистецтвом і указує, що «особливості зумовлюються взаємозв'язком та інтеграцією двох складників: рухового та музичного, які доповнюють один одного у впливі на особистість. Руховий складник забезпечує розвиток моторики, координації, пізнавальних можливостей, музичний – здійснює сприятливий вплив на емоційну сферу, розвиває соціально-комунікативні здібності, музикальність» [6, с. 45].

Руда Л., стверджує, що саме жести, музично-ритмічні рухи, міміка під музику можуть передавати настрій, почуття й переживання дітей. допомагають в розкритті цілісного музичного образу. Для дітей дошкільного віку музично-ритмічні рухи – це одна із найдоступніших форм самовираження [32, с. 78].

Лобова О., відмічає, що музично-рухова діяльність є важливим чинником розвитку творчих здібностей дітей для якої не існує обмежень і діти

«спираються не на формалізований, привнесений ззовні тезаурус, а лише на власний перцептивний досвід [19, с. 110].

Величезний емоційний вплив на організм дитини дошкільного віку відіграє музично-ігрова діяльність, ритміка та хореографія. Всі ігри, вправи, етюди включають елементи психогімнастики.

Марінушкіна О. Є. в своїх працях доводить, що різні фізичні рухи у психогімнастиці зображують який-небудь уявний образ і він вже насичений емоційним змістом, тому що поєднується діяльність таких психічних функцій як мислення, емоції, рух, увага [22, с. 47].

Еміль Жак-Далькроз характеризує гру, як процес, що розвиває індивідуальність. Коли дитина грається, вона вчиться відтворює свої враження та ідеї, тому гру педагог розглядає як могутнє знаряддя для зміцнення здатності мислити, а також розвитку свідомості. За спостереженнями дослідника, «рухливі ігри менше втомлюють дітей, ніж ряд методичних чи ритмічних вправ. Це пов'язано із тим, що відчуття втоми спочатку відчувається не так від м'яза, як від мозку; нерв, що збуджує той чи інший м'яз, слабшає під впливом постійного подразнення, іноді збудження перетворюється на біль» [15, с. 75].

Музично-ритмічні, ігри-драматизації, музично-дидактичні ігри, рухливі ігри, гімнастика, танці, хореографія, ритміка впливають на «психічні процеси», формують основні музичні здібності дитини, реалізують творчі прояви, моделюють життєві ситуації, фізично загартовують її організм.

Дитячі ритмічні ігри сприяють всебічній підготовці дитини до життя і мають генетичний зв'язок із усіма видами діяльності людини (праця, спілкування, праця, мистецтво, спорт та ін.).

Отже, музично-ритмічна діяльність розвиває у дітей дошкільного віку відчуття ритму, мислення, пам'ять, уяву, увагу, а сприймання музики в союзі із ритмом посилюють емоційну забарвленість почуттів дитини, завдяки чому її рухи під музику стають більш виразними, координованими і витонченими.

1.2. Можливості музично-ритмічної діяльності у закладах дошкільної освіти

Ритм в житті людини займає важливе місце: ритм серцебиття, пульсація, зміна дня і ночі, місяців, ритм мовлення, ритм руху, ритм пісні, танцю, ритмічний режим занять, праці, відпочинку та інше.

Саме в дошкільному віці закладаються поняття багатьох музичних елементів, одним із яких, поряд із мелодією, гармонією, темпом, виступає ритм, як складова одиниця освітнього процесу музичного виховання [8, с. 367].

Музично-ритмічна діяльність на заняттях, що об'єднує в єдиний комплекс мовлення, музику, драматизацію, пантоміму, пластику, танець, виступає одним із найефективніших видів естетичної діяльності, що формує у дошкільників художньо-творчі здібності.

Можливості музично-ритмічної діяльності полягають у тому, що вони виникають і спираються на звичну, захоплюючу ігрову діяльність, у процесі якої особливо яскраво розвивається творча уява дітей та активізуються їх творчі прояви. Цей вид діяльності заснований на моторно-пластичному опрацюванні музичного матеріалу, що відповідає руховій природі уяви дітей дошкільного віку [21, с. 367].

Владимирова А., відмічає, що одним із ініціаторів створення дитячого музично-ігрового репертуару був педагог В. Верховинець. У своїх працях педагог переконував, що найбільше розвиває розумові й фізичні здібності дитини, її почуття і творчу фантазію ігри зі співами, рухами і танцями [9, с. 24].

На заняттях дошкільники накопичують музичний і руховий досвід, оволодівають творчими і виконавськими навичками. Цікавою формою музично-ритмічних можливостей є колективні ігрові процеси або співпраця дітей в групі, дітей і педагогів, дітей і батьків.

У процесі музично-ритмічної діяльності, що передбачає виконання дітьми комбінацій рухів, вправ, етюдів, ігор, танцювальних сценок і невеликих вистав у співпраці із педагогом, відбувається активне формування як

спеціальних компонентів здібностей до цих видів діяльності, так і загальних компонентів у структурах творчих здібностей, таких як:

- емоційна чуйність;
- інтелектуальна ініціатива;
- творча активність;
- наполегливість та витримка у досягненні наміченої мети;
- здатність до зміни вивчених раніше стереотипів та пошуку

нестандартних способів передачі творчого задуму та ін. [21, с. 367 – 368].

Верховинець В., вважає, що педагогічну цінність мають, ритмічно правильно проведені ігри, які об'єднують ритмічно дітей і перетворюють просту гру в серйозну гуртову працю, а учасників цієї гри – у великий, колектив одностудійців [7, с. 24].

У зв'язку з тим, що увага, сприйняття і пам'ять дитини мимовільні, вона не може раптово припинити діяльність або виконувати відразу декілька дій. Впізнати і запам'ятати вона може тільки те, що їй сподобалося або просто запам'яталося само собою [21, с. 368].

Виховна, розвивальна і творча функції мистецтва не мають обмежуватися лише активізацією творчих можливостей особистості, а повинні активно спонукати до передачі набутого досвіду наступним поколінням.

На думку Вергунової В., характеристиками музично-рухової діяльності виступає універсальність (робота із людьми різного віку), інтеграційні можливості (засвоєння інформації різного змісту), творча природа, в головне, отримання позитивних емоцій від її виконання [6, с. 45].

Можливості музично-ритмічної діяльності передбачають знайомство дошкільників із елементами музичної грамоти, розвиток дитячої орієнтації в просторі, формування художньо-творчих здібностей, правильної постави в танцювальних композиціях, виховання наполегливості, сили волі та колективізму [21, с. 368].

Період дошкільного дитинства є найбільш чутливим етапом щодо сприймання мистецтва, тому в процесі занять різноманітними видами

художньої діяльності, необхідна сенсорна культура, основою якої є музичний рух, танець, у різних його інтерпретаціях: народний, класичний, бальний, сучасний, драматизація, інсценування та ін.

Розвиток дії у драматизації та інсценуванні дитина відчуває ходом, рухами тіла, мімікою. Цій дії допомагає танець, пластика, пантоміма, що в свою чергу є виразними засобами поетичного змісту музичного твору, за допомогою якого дитина може створити художній образ [21, с. 368 – 369].

В процесі самостійної роботи дошкільники пропонують власні творчі ідеї, які сприяють ефективному формуванню інтересу дітей до занять, свят, розваг, а також діалоговому спілкуванню в музично-ритмічній діяльності.

Якщо прослідкувати за діями дітей, можна помітити, що спочатку дитина слухає дорослого, мислить, уважно слухає музику, фантазує і тільки після цього у неї виникає сценарій дій: сюжет, розподіл ролей, рухів і заключною картиною виступає виконавство [21, с. 369].

Охарактеризовані вище можливості музично-ритмічної діяльності дітей дошкільного віку забезпечується особливостями методичних принципів, які полягають в наступній освітній тенденції:

1. Вивчення рухів повинно характеризуватися поясненням і демонстрацією педагога в дзеркальному відображенні.
2. Наступний крок – поглиблене розучування деталей техніки виконання руху. Запам'ятовування дітьми декількох композицій.
3. Закріплення рухових навичок. Перехід до творчого самовираження

в русі під музичний акомпанемент (особливо важлива «жива музика») [21, с. 369].

Тривалість музично-ритмічних занять зумовлена віковими характеристиками дітей дошкільного віку:

Три-чотири роки – 15-20 хвилин.

Чотири-п'ять років – 20-25 хвилин.

П'ять-шість років – 30 – 35 хвилин.

Заняття складається із підготовчої частини (ходьба, марширування, біг, стрибки), основної частини (показ і розучування ритмічних і хореографічних рухів, дидактичні ігри, елементи гімнастики), заключної частини (музично-ритмічні та елементарні танцювальні рухи, творчі завдання, самостійне створення музичних образів та ін.).

Таким чином, можливості музично-ритмічна діяльності сприяють розвитку координації рухів дитини та її музично-творчих здібностей, формують увагу, витримку, моральні та естетичні якості. Поєднання музики і руху позитивно впливають не тільки на її загальний розвиток, а ще й на музичний [21, с. 370].

1.3. Психофізіологічні характеристики дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності

Дошкільний вік є важливим етапом для подальшого оволодіння людиною загальної культури. В процесі музичної і музично-ритмічної діяльності розвивається музично-естетична свідомість дітей, що сприяє подальшому розвитку дитини, її духовного становлення. Із раннього дитинства необхідним є створення умов для розвитку основ музичної культури не тільки як до засобу, свята або розваги, а також, як до важливого явища духовної культури. Врахування психофізіологічних особливостей дітей дошкільного віку є першочерговим завданням педагога, який несе відповідальність за збереження здоров'я дітей.

Музично-ритмічна діяльність дітей є видом розвитку рухового аналізатора, що формує культуру тіла, яка є необхідною умовою гармонійного розвитку людини і виступає джерелом радості дитини, підвищення її настрою і працездатності, а також розрядки розумової та психічної напруги, що вважається додатковим резервом рухової активності дітей, а саме однією із умов успішної підготовки до освітньої діяльності [21, с. 369].

Розглядаючи фізіологічний аспект характеристики дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності, можна помітити, що кожного року ріст дошкільника збільшується до шести сантиметрів. При цьому змінюються пропорції тіла (подовжується тулуб, особливо ноги). Стопи ще недостатньо розвинені, тому хореографу або вихователю не слід прискорювати формування виворотності. Як стверджують фахівці, загальний розвиток опорно-рухового апарату дошкільника спостерігається у зростанні координації рухів, їх точності. Розучування танцю або елементарних танцювальних рухів слід контролювати, змінювати навантаження, включати ігрові вправи [21, с. 370].

В процесі музично-ритмічної діяльності у дітей дошкільного віку удосконалюється діяльність серцево-судинної системи, збільшуються розміри серця, змінюється ритм його роботи. У зв'язку із розвитком легенів, грудної клітки та зміцненням дихальної мускулатури, дихання стає глибшим і рідшим, життєвий об'єм легень підвищується. Завдяки загальному фізичному розвитку дошкільників удосконалюється структура і функції головного мозку [10, с. 10].

Психологічний аспект вказує, що у дошкільників процеси збудження переважають над процесами гальмування. сприйняття і відчуття у них прискорені та випереджають розвиток мислення.

Аналізуючи психофізіологічний аспект розвитку дошкільця, виділяємо такі вікові особливості, які обов'язково слід враховувати в процесі організації та проведення занять із ритміки та хореографії.

У дітей 2-х – 3-х років формуються здатності до сприймання і відтворювати рухів, які демонструють дорослі (плескання, притупування, здійснювання повороту кистями рук, щиглі), вміння починати рухи із початком музики й закінчувати із її закінченням (зрідка).

Використання музично-ритмічних вправ, передача образів, копіювання і наслідування, наближає вихованців до відображення життя (звички людини, тварин і птахів, характер казкових персонажів та ін.).

Музика в перші роки навчання в процесі різних музично-танцювальних ігор на заняттях, участь в іграх, що супроводжуються співом чи віршами розвивають у дітей не тільки музичність, а й розширюють їхній кругозір, пам'ять та уяву. Музично-ритмічні й мовленнєві ігри сприяють організують дітей, розвивають у них пошукову діяльність, дитина починає думати, фантазувати, вигадувати, це підтримує у вихованців ігровий настрій, дитина сприймає заняття як цікаву гру-завдання.

Діти *четвертого року життя* вчаться рухатися у відповідності з характером музики. Покращується якість виконання танцювальних рухів, з'являється вміння рухатися під музику ритмічно, відповідно темпу і характеру музичного твору.

На *п'ятому році* у дошкільнят формуються навички ритмічної ходи та руху у відповідності із характером музики, діти вже можуть самостійно змінювати рухи в залежності від запропонованої музики. Удосконалюються танцювальні рухи, вміння рухатися по колу та в парах, з'являється звичка вести танки (хороводи), ритмічно плескати в долоні, виконувати найпростіші підскоки, а також перебудови різних ритмічних вправ (ритмічна ходьба із акцентом на певний рахунок, промовляння віршів, тексту пісень, скоромовок (без музичного супроводу), що допомагає розвитку дихання, відчуття ритму, дикції.

Важливим на заняттях музично-ритмічною діяльністю є профілактика плоскостопості – це спеціальні прийоми та вправи: ходьба босими ніжками по нерівній поверхні, на півпальцях, стрибки, присідання, рухливі ігри.

У *п'ять-шість років* у дітей підвищується розуміння слів і словесних образів. На перше місце виходить ігрова діяльність, підсилюється і значення усвідомленої дії. Зростає інтерес до об'єкта, посилюється увага, розвивається розумова діяльність. Заняття музично-ритмічною діяльністю у цьому віці, допомагають розвивати у дитини уяву, активне творче мислення, здатність розглядати явища життя із різних позицій.

Музично-ритмічна діяльність нерозривно пов'язана із танцем, що налаштовує дітей до культури спілкування, у неї розвиваються естетичні смаки. Тренування рухових навичок пов'язано із залученням та активним розвитком фізичних функцій людського організму: нервово-м'язової діяльності, дихання, кровообігу та ін.

Музично-ритмічні рухи вчать дитину оволодівати власним тілом, узгоджувати координацію рухів із рухами інших дітей.

Важливим завданням виступає формування правильної постави дитини – це здібності людини тримати власне тіло у різних позах. Постава тільки тоді правильна, коли дитина стоїть спокійно, без зайвої напруги тримає корпус і голову прямо.

У таких дошкільнят:

- хода легка;
- плечі відведені назад і трішки опущені;
- груди вперед;
- підтягнутий живіт;
- ноги в колінних суглобах розігнуті.

Діти, які не правильно тримають власне тіло:

- сутулі;
- ходять або стоять на напівзігнутих ногах;
- згорблені;
- голова і плечі опущені;
- живіт випущений та ін.

Характерні ознаки правильної постави тіла дитини – це:

- пряме положення голови та хребта;
- симетричні лопатки;
- симетричне положення сідниць;
- однакова довжина нижніх кінцівок та правильне положення стоп та інші.

Звички, які формуються на заняттях надалі стають виконавськими навичками, визначальними елементами творчої дисципліни.

Німецький педагог-музикант Кар Орф, автор системи «звукових жестів» (притупи, оплески, клацання, щиглі та інші рухові дії), широко використовував музичні ігри для досягнення більшого ефекту в розвитку тембро-ритмічного почуття у дошкільнят. Він рекомендував частіше включати шумові та музичні інструменти, мовлення дітей із метою створення різних тембрів. Методика Карла Орфа враховує індивідуальні особливості дошкільника і дозволяє ефективно взаємодіяти дітям із дітьми з різними навичками, здібностями й потребами.

Семизорова В., указує, на те, що Орф-педагогіка, як особливий тип музичної педагогіки є креативною і заснована вона на нерозривності музики, руху і слова, а також на особливій організації педагогічного процесу, що надає дітям змогу проявляти себе через гру на музичних інструментах, створюванні власних танцювальних композицій, співах та ін. [29, с. 5].

У дітей п'яти-шести років, крім ігрової реакції, рефлексорним підсиленням виступає слово, в якому мислення в дії пов'язане із словесним мисленням.

На шостому році життя дитина фізично зміцнюється, стає ще більш рухливою. Вона успішно оволодіває основними рухами, може рухатися за діагоналлю, колом, змійкою, із середини залу та ін. У дітей старшого дошкільного віку гарна координація рухів в процесі ходьби, бігу, стрибках. На цій стадії розвитку удосконалюються процеси вищої нервової діяльності. Діти аналізують, запам'ятовують, порівнюють, узагальнюють. У них покращується мимовільна пам'ять, а також в усіх видах дитячої діяльності з'являються елементи творчості.

Таким чином, фізичне, пластичне, естетичне виховання засобами музично-ритмічної діяльності залежать не тільки від урахування психофізіологічного розвитку дитини дошкільного віку, а також від методів, принципів і форм організації освітнього процесу.

РОЗДІЛ 2

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Види музично-ритмічної діяльності

Музично-ритмічна діяльність за своєю природою має синтетичний характер, що сприяє розвитку мислення, фантазії, уяви. Музика, рух, ігри, етюди, драматизації, танці, хороводи пластика, пантоміма, пантоміміка – це яскрава творча уява дитини, тому що це компанує ігровій діяльності. Психологи-педагоги стверджують, що діяльність має три ознаки:

- діяльність, всередині якої можуть диференціюються різні види діяльності.
- діяльність яка формує і розвиває такі психічні процеси, як мислення, сприймання, увага, пам'ять та ін.
- діяльність, від якої залежать основні психологічні зміни особистості у даний період розвитку [30, с. 77].

Такі вправи, як ігри-драматизації, етюди, вправи на самопізнання, релаксацію, зображувальну та музичну діяльність допоможуть розвивати у дітей навички спілкування і сприятимуть їхньому самовираженню, зняттю психомоторного її напруження, формуванню морально-етичних уявлень, а також коригуватимуть їхню поведінку [22, с. 43].

Види музично-ритмічної роботи із дітьми дошкільного віку відображено в освітній програмі «Дитина» (для дітей від двох до семи років). Значимими знахідками організації музично-ритмічної діяльності дошкільників є роботи Шевчук А. «Дитяча хореографія» [40], Удовіченко В. «Хореографія» [36].

Використання різних видів музичної діяльності, зокрема, музично-ритмічних рухів, у повсякденному житті закладу дошкільної освіти сприяє розвитку музичних і пізнавальних здібностей дітей, активізує мислення, увагу,

розвиває уяву, фантазію, виховує активність, дисципліну, покращує моторику та загальний стан організму.

Ці програми містять комплекс цікавих за змістом занять, що включають у себе ігри-драматизації, етюди, вправи на самопізнання, релаксацію, зображувальну та музичну діяльність тощо. Вони допоможуть розвивати в дітей навички спілкування, знімати психомоторне напруження, сприятимуть самовираженню, формуванню морально-етичних уявлень, коригуватимуть їхню поведінку тощо [22, с. 43].

Матвієнко С., відмічає, що «саме музично-ритмічна діяльність пов'язує художню творчість з особистими переживаннями, адже симбіоз руху та музики має величезну силу впливу на емоційний світ дитини» [23].

Автор акцентує на тому, що заняття музично-ритмічною діяльністю – це виховний процес, який допомагає розвитку багатьох сторін особистості дитини-дошкільника:

- музично-естетичної;
- фізичної;
- емоційної-вольової;
- пізнавальної [2].

Барило С., зазначає, що музично-ритмічні рухи зміцнюють дитячий організм, покращують дихання, кровообіг, а також збуджують нервову систему і викликають інтенсивну діяльність вищих відділів головного мозку, завдяки чому покращуються асоціативні, інтелектуальні та вольові процеси [2].

Чернишова А. М., і Глуховський Ю. Є., стверджують, що хореографія – це основа у вивченні будь-якого танцювального напрямку, яка приносить користь для здоров'я та психологічного стану дитини. Це правильна постава, вміння концентруватися. Результат – гармонійний розвиток, граціозність, відмінна координація рухів, артистичність і міцне здоров'я [39].

Співи та музично – ритмічні рухи – це виховання зацікавленості дітей до мистецтва. Дитина, яка уважно стежить за розвитком художнього образу,

спочатку уважно слухає, потім починає рухатися, що сприяє розвитку музичної і ритмічної пам'яті. Кожного разу дошкільники відтворюють музично-ігрові образи по-різному, комбінуючи риси персонажу, танцювальні елементи та ін. [8, с. 102].

В час інформаційних технологій діти стали менше рухатися, тому слід звернути увагу на музику і рух, що формують у дошкільників свободу творчого мислення, імпровізації, пізнання світу. Музично-ритмічна й танцювальна діяльність виконують функцію як психічної так і соматичної релаксації.

Музично-рухова діяльність, як продуктивний вид музичної діяльності, вчить дітей сприймати музичні образи і виражати їх у рухах; розвиває музикальні та творчі здібності; знайомить із основами музичної культури. І цьому допомагає *ритміка* [8, с. 102].

Як стверджують науковці, під час занять ритмікою у дітей особливо успішно розвивається емоційна чуйність на музику, діти набувають навички сприймання музики, її ритмічного рисунку, відтворення музично-ритмічної основи твору. На сучасному етапі музично-руховий комплекс об'єднує ритміку, що містить усі етапи роботи. Завдяки ритміки дошкільники опрацьовують усі розділи музично-рухового виховання [27].

До найбільш поширених видів музично-ритмічної діяльності належать вправи, ігри й танці.

Ритмічні вправи відіграють неабияку важливу функцію – це здатність дитини чітко сприйняти ритмічний рисунок танцювального твору і вчасно розпочати рухатися.

Вправи-розминки вчать дітей володінню власним тілом, тримати правильну поставу, знати і відчувати свої можливості.

Пластичні вправи розвивають у дітей уяву, навчать їх імпровізувати під музику. Цікавим у цих вправах виступають спостереження за навколишнім світом (метелики, рослини, тварини, птахи, звірі, риби, роботи та ін.).

Ігри, як активний вид діяльності (сюжеті, несюжетні, займають провідне місце в музично-ритмічній діяльності. Гра завжди викликає у дітей добрий настрій. Завдяки ігровій діяльності у дитини формується позитивне пізнання життя, розвиваються музичні здібності, творча активність.

Знайомство із *танцювальним* мистецтвом є важливим етапом у житті дитини. Цей вид мистецтва активізує ритмічний слух дитини, вчить правильному показу рухів рук і ніг, сприяє розвитку музично-ритмічної і творчої активності [8, с. 103].

В закладах дошкільної освіти здебільшого використовують наступні види танців:

- народні танці із використанням елементарних елементів;
- хороводи зі співом;
- хороводи різних видів без співу;
- таночки за участю дорослого (авторські);
- сучасні дитячі танці;
- характерні танці (передача рухами дій запропонованого персонажу);
- дитячі бальні танці;
- вільні танці (основа – розучені рухи);
- танці-імпровізації та ін.[8, с. 103].

Таким чином, заняття музично-ритмічною діяльністю спрямовані на всебічний розвиток дітей дошкільного віку в процесі яких розкриваються музичні, ритмічні фізичні, пластичні й творчі здібності дитини, розвиваються інтелектуальне та образне бачення світу. Отримані навички на заняттях дають поштовх для опанування дошкільниками різних форм музично-творчої та фізичної активності [8, 104].

2.2. Аналіз, обґрунтування та використання методики впровадження музично-ритмічної діяльності на заняттях із дітьми дошкільного віку (констатувальний експеримент)

Різнобарв'я музичних творів викликають у дітей підвищений настрій, емоційні переживання. В процесі занять музично-ритмічною діяльністю у дітей дошкільного віку розвивається музичний слух.

Музично-ритмічна рухова діяльність сприяє фізичному розвитку, вдосконаленню рухових навичок, оздоровленню, розвитку музично-ритмічної пам'яті. Музично-ритмічна пам'ять як синтетичне поняття, об'єднує слухові та м'язові властивості запам'ятовування, що дозволяють запам'ятовувати рухи, напрямки і швидкість виконання рухів, а також контролювати їх послідовність, тривалість, ступінь напруги м'язів.

У музично-ритмічній діяльності під ритмом розуміють розвиток і зміну музичних образів, структуру музичного твору; метроритмічні співвідношення темпу, динаміки, регістру, такту.

Музичний художній образ розвивається за допомогою рухів, динаміки, ритміки, темпу, характеру музики. Акценти, контрасти, повторність в музиці нескладні ритмічні рисунки, притупування, оплески, динамічний і темповий режим допомагають дітям краще сприймати музичний твір. Музика у цій взаємодії займає провідне місце, рухові дії стають засобом вираження музично-художніх образів [21, с. 369].

Музично-ритмічні вправи допомагають дітям дошкільного віку вчитися правильно володіти власним тілом, координувати рухи, орієнтуватися у просторі, що сприяє більш швидкому освоєнню танцювальних елементів. Наслідуючи одне одного, діти вчаться координувати рухи, у них зміцнюється вестибулярний апарат [21, с. 370].

Результати наукових досліджень свідчать про те, що діти, які рухаються, танцюють, приймають активну участь у музично-руховій діяльності розвиваються швидше. Вихователю потрібно звертати увагу дітей на початок звучання музики, а також її завершення.

Діти в музичних іграх, танцях розвивають власні творчі особливості, естетичний смак. Для цього вихователю і педагогу необхідно як можна більше пропонувати і показувати дітям кращі зразки у виконанні дорослих для правильного наслідування і виконання власних інтерпретацій дітьми того чи іншого музичного або пісенного твору.

Верховинець В., в своїх працях стверджував, що пісня й танець – це як рідні брат і сестра, тому що в пісні відображаються і жарти, і радощі, і народні страждання, так і в танцях та ігрових діях народ проявляє власні почуття [8].

На музично-ритмічних заняттях повинні використовуватися різні завдання, що розвивають у дошкільників:

- музично-ритмічне відчуття;
- музичні навички;
- вокальні задатки;
- імпровізаторське виконавство;
- культуру виконання;
- творчі задатки;
- пластичність;
- пантоміміку, міміку;
- театральні-ігрові задатки.

Музично-ритмічні здібності, як психологічні особливості індивіда, відповідають за можливість успішного виконання ним музичної діяльності, що формуються і розкриваються тільки в активній творчій діяльності.

Музика має сильний емоційний вплив і виступає засобом виховання емоцій художньої культури особистості, як синтетичний вид діяльності – ритміка об'єднує кілька видів мистецтв, таких як музику, танець, міміку, пантоміму, пластику, танець в єдине художнє ціле [4].

Музично-ритмічні здібності ефективно розвиваються завдяки ритміці, синхронності рухів, швидкості реакції, рухово-просторовій уяві, аналітико-синтетичній спритності, вмінню концентрувати увагу і розподіляти її [24].

В процесі бесід із музичними керівниками та вихователями закладів дошкільної освіти, дистанційного спілкування із дітьми та дорослими, спостережень, вивчення психолого-педагогічної та спеціальної музично-ритмічної літератури за темою нашого дослідження, знаходження і підбору ритмічних вправ, ігор, танців, хороводів нами були сформульовані мета та завдання констатувального експерименту.

Вивчення психолого-педагогічної літератури, матеріалів педагогічних досліджень педагогів-практиків, консультацій із батьками з проблеми ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку дало змогу виявити вихідні рівні щодо завдань, питань, діагностичних показників, які визначають:

- виховання музично-ритмічної культури дошкільників;
- розвиток у дітей дошкільного віку природних музично-ритмічних задатків;
- накопичення дітьми досвіду в процесі занять музично-ритмічною діяльністю;
- формування у дитини музично-ритмічної пам'яті, як слухача так і виконавця на заняттях з музично-ритмічної діяльності.

Експериментальна робота за темою дослідження проходила на базі виробничої педагогічної практики в Херсонському закладі дошкільної освіти №10 санаторного типу Херсонської міської ради (за українським законодавством).

В основі нашого дослідження щодо музично-ритмічної діяльності на заняттях лежать не тільки вправи дитячого фольклору: потішки, утішки, лічилки, дражнилки, заклички, пісні-хороводи, але й сучасні ритмічні вправи, пісні різного характеру, танцювальні елементи українського плану, ритмічна гімнастика, гра на дитячих музичних і шумових інструментах, народні та сучасні ритмічні ігри.

Єдність мовлення, музики, руху, гра на дитячих музичних і шумових інструментах, ігрова діяльність – це великий потенціал психологічної,

емоційної та соціальної дії на дитину, яка розвиває у неї вміння спілкуватися із одногрупниками та дорослими, допомагає дошкільникам знаходити в музиці засоби гармонізації власного світу, формує творче мислення.

На основі аналізу, спостереження та узагальнення теорії та практики зазначеної теми дослідження, ми виокремили критерії та рівні музично-ритмічної діяльності на заняттях із дітьми старшого дошкільного віку:

Музично-ритмічно пізнавальний (когнітивний) критерій.

Компоненти-показники:

- дотепність і швидкість реакції на вирішення поставлених задач;
- музично-ритмічне відчуття;
- вміння виражати свою думку до музики різного характеру засобами рухової діяльності;
- слухове ритмічне відчуття та музична пам'ять;
- емоційна чутливість;
- пластичність;
- здатність до аналізу та синтез засобами пантоміміки, міміки;
- розуміння сутності поставленої проблеми.

Емоційно-ціннісний критерій:

В нашому дослідженні нами виділено наступні компоненти-показники:

- показ музично-ритмічних задатків рухами, жестами;
- реалізація творчого потенціалу;
- зацікавленість та осмислення нового запропонованого музичного матеріалу;
- театральні-ігрові задатки;
- сприймання і відтворення музичного твору.

Діяльнісно-творчий компонент «характеризує реалізацію креативних рис на поведінковому рівні» [38, с. 13 – 14].

Компонентами-показниками виступили:

- якість виконання музично-ритмічної діяльності;
- активність у відстоюванні власної думки;
- вміння моделювати, комбінувати різні ритмічні засоби;

- розвинена фантазія та уява;
- творчі задатки;
- культура виконання;
- здатність дивуватися, перевтілюватися, імпровізувати.

До кожного із критеріїв були визначені рівні (високий, середній, низький) та спеціальні завдання щодо музично-ритмічної діяльності на заняттях.

Високий рівень характеризується на ґрунтовних знаннях пісень, танців, хороводів, вправ, гри на дитячих музичних та шумових інструментах, театральній діяльності. Із задоволенням дитина самостійно може проводити ранкову гімнастику із запропонованими власними рухами, вміло передає характери персонажів казок, творів, пісень, музичних п'єс.

Із задоволенням діти слухають різнопланову музику, визначають образи знайомих героїв у піснях, можуть передати їхній характер у руховій діяльності. Мають високий рівень словникового запасу, тому швидко реагують на завдання, прагнуть до творчої діяльності. Дошкільники правильно визначають засоби музичної виразності, вчасно починають і закінчують запропонований музичний твір, знають назви музичних і шумових інструментів. Для дітей із високим рівнем характерним є те, що вони безпомилково можуть відтворювати творчі завдання за дорослими або одногрупниками.

Середній рівень демонструє не досить тривалий інтерес у дітей до розучування пісень, танців, хороводів, участі в іграх, розвагах. Діти не завжди уважні, швидко змінюють види діяльності, на запропоноване завдання не завжди реагують відразу, іноді «замикаються» у собі. Вихованці ще не впевнено розрізняють звуковисотність, помиляються у назвах дитячих музичних і шумових інструментів. Прислухаються до думки інших дітей і дорослих. Не завжди після музичного вступу вступають і закінчують музично-ритмічний твір, але у них є бажання виконувати музично-ритмічні вправи, танці, ритмічні рухи.

Низький рівень проявляється у пасивних дітей із невеликими знаннями та інтересом до музично-ритмічної діяльності. Діти не з першого разу виконують ритмічні рухи. Їм важко переключатися від одного виду діяльності до іншого. Вони не завжди можуть назвати улюблену пісню, танець або гру. У дошкільників обмежений словниковий запас. На запитання відповідають за підказкою дорослого. Навіть після декількох пояснень діти помиляються у назвах музичних інструментів, пісень, ігор. Відсутність контролю над власною поведінкою призводить до небажання приймати участь у різних видах музично-ритмічної діяльності.

На констатувальному етапі нашого дослідження за визначеними компонентами-показниками нами були проведені із дітьми старшого дошкільного віку наступні дії:

Проведені бесіди:

1. Які ти знаєш музичні забави, вправи, ігри?
2. Чи грають на музичних інструментах у твоїй родині?
3. Які музичні і шумові інструменти тобі відомі?
4. В які музичні ігри ти любиш грати? Із ким ти граєш найчастіше?
5. Чи подобаються тобі танці? Які? Чому?
6. Чи можеш мені розповісти що таке хоровод?
7. Хто у вашій сім'ї робить ранкову гімнастику?
8. Чи можеш показати рухи до ранкової гімнастики?
9. Що тобі найбільш подобається робити у садочку під музику?
10. Коли і де лунає музика в садочку?

Перші шість питань визначили рівень обізнаності дітей у *музично-ритмічній пізнавальній діяльності*. Якщо діти відповідали не одразу, їм були задані додаткові питання. Під час бесіди діти могли користуватися ілюстраціями, обирати й демонструвати дитячі музичні інструменти, які знаходилися за настільною ширмою.

Максимальна кількість балів – 20, мінімальна – 0. За рівнями це визначалося за наступною схемою:

Високий рівень – 15 – 20 балів.

Середній рівень – 9 – 14 балів.

Низький рівень – 0 – 8 балів.

Якщо відповідь дитини чітка, – два бали, якщо відповідь невпевнена – один бал, якщо відповіді немає – нуль балів.

За нашими спостереженнями, *емоційно-ціннісний рівень*, а саме показ під музичний супровід музично-ритмічних рухів, жестів, пригадування раніше вивчених вправ, театральної-ігрової діяльності, сюжетні та несюжетні ігри, сприймання і відтворення цікавих фрагментів різних занять дозволив оцінити дитячу музично-ритмічну діяльність за такими оцінюючими балами (від нуля до дванадцяти): Високий рівень – 9 – 12 балів.

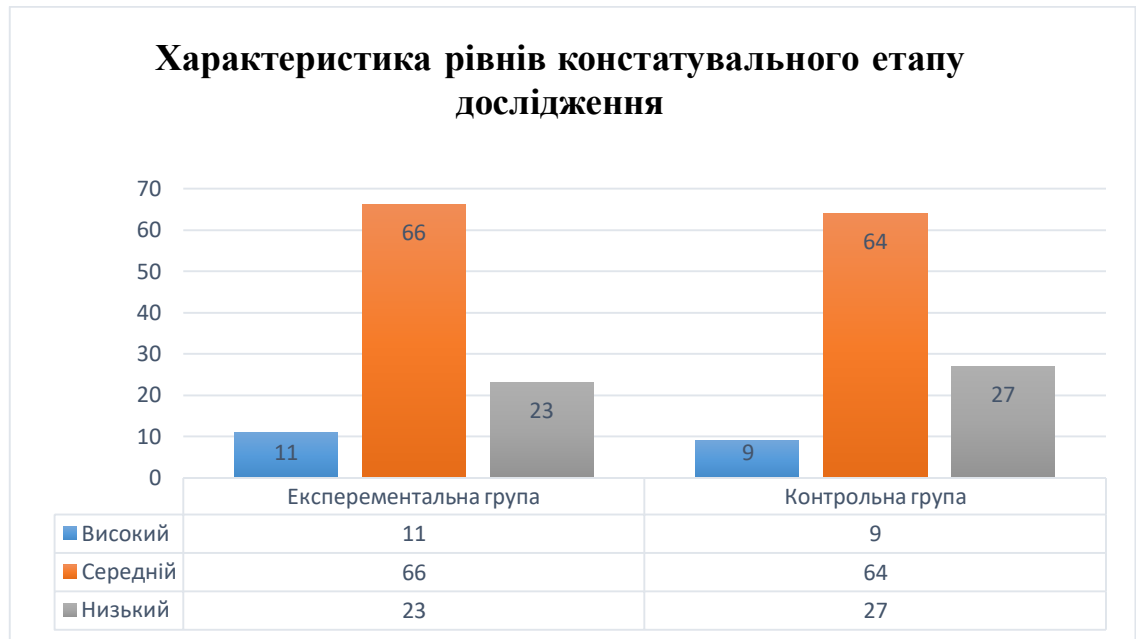
Середній рівень – 5 – 7 балів.

Низький рівень – 0 – 4 бали.

Визначенню *діяльнично-творчого рівня* були проведені вправи, забави, ігри, хороводи, танці. Враховувалася культура виконання дітьми ритмічно-творчих завдань, якість виконання, творчі здібності, здатність до перевтілювання із одного образу в інший. Дошкільники із задоволенням демонстрували свої музично-ритмічні здібності у забаві «Мир-миром», забаві і танці «Журавлі та журавочки». Велике значення в перевтіленні дітей в образ птаха відіграють елементи ігрового одягу, що сприятиме розкриттю образу, у дітей розвиваються відчуття ритму, темпу, координація рухів, а також вони вчаться вільно орієнтуватися у просторі, виконуючи «кружляння млинчиком».

Отже, розроблені нами критерії та рівні стали передумовою для визначення двох груп дітей старшого дошкільного віку. За підсумковими результатами констатувального експерименту високий рівень ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку отримали лише 11% дітей експериментальної і 9% контрольної груп. Більшість дітей знаходилися на середньому рівні – 66% в експериментальній і 64% – в контрольній групах, низький рівень охоплює 23% в експериментальній і 27% в контрольній групах, (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.



Наприклад, у грі-хороводі «Горобчик», метою якого є заохочування дітей до входження в музично-ігровий образ, діти вчаться взаємодіяти у колективі, що на сьогодні є дуже важливим питанням. Легко бігати на кожен вісімку, ритмічно виконувати хороводну ходу, відчуття початку і кінця кожної фрази, невимушеність в ігровій діяльності – все це виховує злагодженість в колективі, довіру, розвиваються музично-ритмічні здібності, але не всі діти виконали повністю поставлені завдання. В більшості воно було виконано частково, тому що не всі діти готові розкріпачитися, деякі із них відмовлялися від виконання запропонованого завдання. Аналіз отриманих результатів дозволив визначити, що рівень знань групи «Бджілки» (ЕГ), вище від рівня знань групи «Веселики» (КГ).

Дані констатувального експерименту дозволили зробити висновок про те, що ритмічна діяльність у структурі занять із дітьми дошкільного віку не відповідає тим освітнім процесам, що існують на сьогодні. Це і зумовлює нас з'ясувати основні причини, які не надають можливості досягнення належних результатів. Для цього нам необхідно підготувати проблемні завдання з питань музично-ритмічної діяльності щодо проведення формувального експерименту.

РОЗДІЛ 3

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В МУЗИЧНО-РИТМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Експериментальна перевірка ефективності методики музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку (формувальний експеримент)

Метою формувального експерименту щодо музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов.

Відповідно до мети нами були визначені наступні *завдання* формувального експерименту:

- З'ясувати специфіку освітнього процесу у структурі занять, що забезпечує музично-ритмічну діяльність дітей дошкільного віку.
- Окреслити види музично-ритмічної діяльності та проаналізувати методологічні основи впровадження ритмічної діяльності на заняттях із дошкільниками.
- Розробити комплекс музично-ритмічних видів діяльності, спрямованих на розвиток *пізнавального, емоційно-ціннісного та діяльнісно-творчого компонентів* у дошкільників.

Реалізація цих завдань здійсниться за наступних *педагогічних умов*:

- створення сприятливої і доброзичливої атмосфери на музично-ритмічних заняттях;
- професійна теоретична і практична підготовка вихователів, дорослих і музичних керівників до роботи із дітьми з використанням на заняттях різних видів музично-ритмічної діяльності;

- ефективне використання форм, методів і прийомів щодо музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку для накопичення ними музичного і ритмічного досвіду;

- розширення знань дітей дошкільного віку із обізнаністю музично-ритмічного репертуару (вправи, забави, ігри, хороводи, танці, ритмічна гімнастика та ін.) із метою оволодіння дітьми виконавськими й творчими прийомами, навичками й здобутками дорослих;

- стимулювання дітей до співтворчості із одногрупниками та дорослими;

- організація навколишнього предметного середовища (обладнання, приміщення для занять, наявність методичного та дидактичного матеріалу, технічних засобів та ін.).

Отже, протягом здійснення експериментальної роботи ми реалізовували запропоновані педагогічні умови.

Результати первісної діагностики рівнів музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку довели, що і музична, і ритмічна діяльність сьогодення не відповідає освітнім процесам, тому що в більшості заняття проводяться дистанційно (великою завадою стають воєнні дії в Україні), до того ж не у всіх дітей природно розвинений ритмічний слух і музична пам'ять. Необхідним було звернути увагу на розвиток музичного і ритмічного слуху у дошкільників.

Для цього нами були підібрані і розроблені наступні *завдання*:

1. Освоєння українського дитячого фольклору:

- вправи;
- етюди;
- забави.

2. Осмислення творчих музично-ритмічних композицій:

- ритмічна гімнастика;
- хороводи;
- танці.

3. Музично-ритмічна ігрова діяльність:

- різнопланові музично-ритмічні ігри.

Ми поділяємо думку Шевчук А., про те, що завдання повинні бути ціленаправленими, тоді за допомогою дорослих у дітей будуть швидше розвиватися музичні здібності, емоційний відгук на музику, музичне мислення, чуття музичного ритму, слуху, музична уява і пам'ять. Вихователі і педагоги разом із дітьми повинні опановувати музичне і музично-хореографічне мистецтво, розвивати у дітей музично-ігрове та музично-танцювальне виконавство і творчість у рухах і пластиці, що сприятиме формуванню музично-рухової культури кожної дитини [41].

Провідними формами музично-ритмічної діяльності виступають:

- індивідуальна робота;
- групова робота або робота з підгрупою;
- фронтальна робота.

Основні методи: наочний, словесний, практичний.

Основні прийоми: показ, пояснення, відтворення, повтор, закріплення.

Експериментальна робота охопила майже всі заняття, включаючи свята, розваги, прогулянки. Розглянемо приклади запропонованих нами завдань.

Вправа «Дятел» (на розрізнення та відтворення ритму)

Мета: з'ясувати навички дітей розрізняти на слух ритмічні рисунки.

Методика проведення гри. Вихователь простукує олівцем ритмічний рисунок. Діти оплесками відтворюють заданий рисунок.

Вправи музично-ритмічної гімнастики

1. Основа — ходьба. Під музичний супровід діти рухаються у танцювальному темпі: на носочках, на п'ятачках, приставним кроком праворуч-ліворуч.

Наступні вправи виконуються *по вісім разів*.

2. Зупинилися. Танцюють пальчики рук вниз. Пальці натягнуті.
3. Танцюють лікті. Правий лікоть-лівий лікоть.
4. Танцюють обидва лікті. Вправа «Силачі».
5. Танцюють плечі по черзі. Праве плече-ліве плече.

6. Танцюють обидва плеча. Вправа «Не знаю».
7. Танцює голова. Темп повільний. Праворуч-ліворуч, праворуч-ліворуч, вперед-назад, вперед-назад.
8. Танцюють півпальці ніг (Releve). Руки в боки. Тягнемося маківкою голови «до сонечка».
9. Три оплески до гори, три оплески до низу – чотири рази.
10. Притупнути ногою і підняти обидві руки до гори.

Танцювальна гра з музичними та шумовими інструментами

Діти під музичний супровід стають в коло. У центрі кола декілька стільчиків на яких лежать музичні або шумові інструменти. Діти водять хоровод. Після зупинки мелодії дівчинка або хлопчик (за бажанням декламують):

Якщо дівчинка: «Я дівонька красна, як квітонька ясна.

На (назва музичного інструменту) граю,

всіх вас закликаю: Ля-ля, ля-ля ...

Дівчинка відтворює рухи гри на інструменті, в той же час наспівує власну мелодію. Діти, що стоять в колі, або сидять на стільці, відтворюють наспівану мелодію ритмічними оплесками.

Якщо хлопчик: «А я хлопчик-молодець, на (назва інструменту) граю,

Ви, пограйте із зі мною, всіх вас закликаю: Тра-ля-ля, уха-ха, всіх вас закликаю.

Дитина бере в руки інструмент і наспівує власну, тільки що задуману мелодію або притупами передає ритмічну композицію типу «реп».

Ритмічна гра «Ой, ти бубон».

Діти сидять на стільчиках. Перед тим як розпочати гру, діти уважно слухають музику. Після музичного вступу діти передають один одному бубон. Коли вони чують зупинку музики, передають бубон вихователю і починають імпровізувати, виконуючи різні ритмічні рухи сидячи (плескають, тупотять, клацають язиком та ін.). Після удару по бубну вихователем, діти імпровізують, виконуючи ритмічні вправи в колі, або сидячи на стільцях. Коли звучить

наступний «шелестячий» звук бубна, діти займають свої місця. Гра повторюється.

Завдання вихователя і музичного керівника побудувати вправу, хоровод або танець, варіюючи найпростіші рухи руками, ногами, головою, корпусом.

Під звуки більш бадьорої танцювальної музики, краще притупувати то однією ногою, то іншою, виставляти ногу на п'ятачку або носочок, розгортаючи при цьому для виразності корпус.

Підказкою завжди будуть слова «уважно слухайте музику», тому що ці слова обов'язково підкажуть які рухи вибрати: змінюється мелодія – змінюється рух, повторюється звучання – можна повторити рух.

Отже, уява, творчість, фантазія обов'язково допоможуть знайти необхідний художньо-руховий образ.

Наприклад, гра-імпровізація, гра-закличка «Дощику, йди до нас». Прикладів цієї гри існує багато.

Діти заздалегідь слухали оповідання, готували саморобні шумові інструменти, вірші про різні пори року. Іноді народ закликав дощик і говорив: «Ой, дощику-поливай, та і нас не минай». Неодмінно треба знайти відповіді дітей на ці запитання і надати правильні відповіді.

Вихователь: Подивіться на небо. Незабаром, як мені здається, почнеться дощик. У кожного із вас у таємному мішечку є музичні та шумові інструменти, які допоможуть передати те, що ми бачимо на небі.

1. Починається вітер (ш-шу-шур).
2. Гримить (барабан), ми бачимо блискавку (тарілки).
3. Всі люди ховаються, тікають від дощу (дерев'яні ложки).
4. Починаються перші краплі дощу – звучать музичні трикутники .
5. А от і злива – звучать всі інструменти.
6. Незабаром гроза закінчується – звучання інструментів стихає.
7. Засяяло сонечко – металофони.
8. На небі з'явилася райдуга – дзвіночки.
9. Одразу заспівали птахи – сопілки, свистілки.

10. Всі діти дружно вийшли на подвір'я, спостерігають за райдугою, щоб намалювати її – дерев'яні ложки, металофони, дзвіночки.

Велике значення мають методи і прийоми розвитку дитячої творчості у роботі над ритмічними рухами, такі як:

- музичний супровід;
- словесний метод;
- практичний метод;
- наочний метод;
- метод показу;
- метод ілюстрованої наочності;
- імпровізаційний метод;
- ігровий метод та ін.

Навчаючи дітей старшого дошкільного віку музично-ритмічній діяльності ритмічних робіт дорослих треба налаштовувати на музичне сприймання, прагнення дітей рухатися відповідно до характеру музики. Дошкільники відчують і можуть передавати рухами в музиці не лише її настрій, темп, динаміку, але й ритмічний рисунок.

Діти старшого дошкільного віку основні види рухів, таких як крок, біг, стрибки. Під час розучування ритмічних вправ вихователь стежить за поставою дитини, координацією її рухів, рук і ніг, взаємозв'язку із музикою, пластичністю, чіткістю і легкістю рухів.

Для активізації творчих проявів слід пропонувати дітям інсценування пісень, ігор, хороводів, що вимагає від дошкільників вміння виразно рухатися, танцювати, зображувати дії героя (хитра білка, сердитий кабан, веселий півень та ін.). Вихователь має вчити дітей передавати свої емоційні переживання засобами рухів, але для цього необхідно сприяти розвитку здатності володіння власним тілом.

Існує багато вправ для розвитку гнучкості, стійкості. Прийоми і методи навчання, що мають створити на заняттях атмосферу зацікавленості дітей до

музично-рухової діяльності на заняттях і без примусу потребують неабиякої професійної підготовки вихователя, музичного керівника, дорослого.

Використання ігрових методів сприяє органічному проникненню дитини в задум гри, налаштовують її на емоційні рухи і допомагають узгоджувати ритмічні рухи із музикою. Прикладом може бути гра «Зимові розваги», у якій дошкільнята мають уявити (за показом ілюстрації вихователя) яким зимовим видом спорту вони займаються і продемонструвати цей уявний вид (ковзани, лижі, гра в сніжки та ін.).

Доречними можуть бути наступні варіанти музично-ритмічної діяльності:

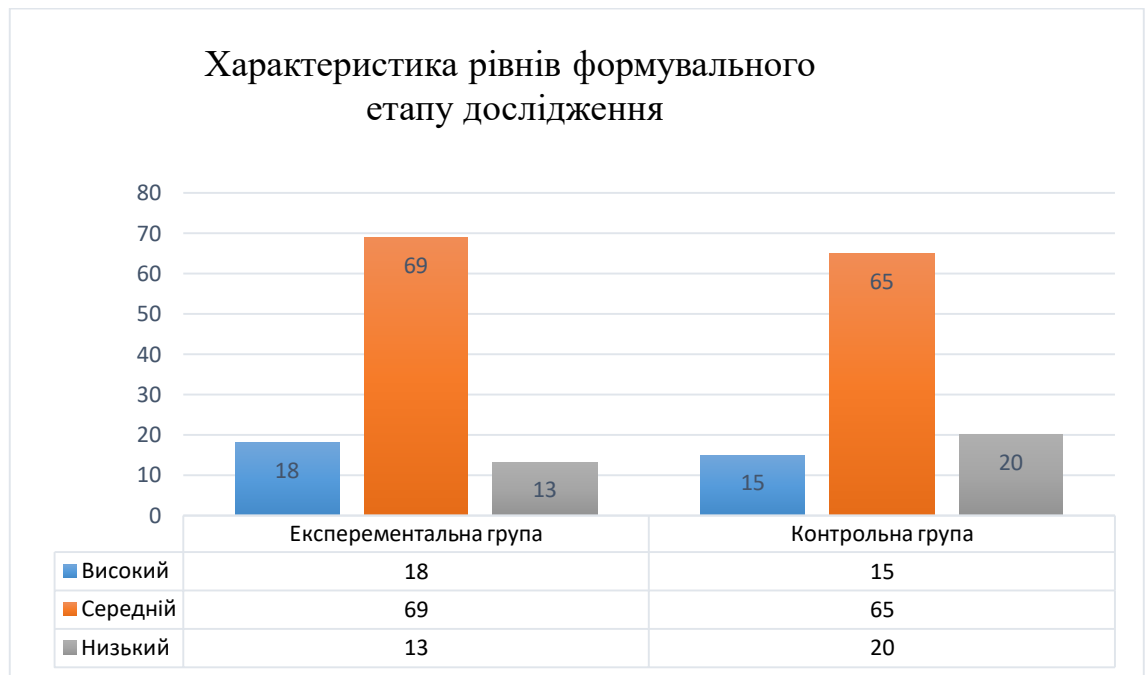
- вправи із уявними предметами;
- вправи із запропонованими предметами (квіти, шарф, бубон, сопілка, хусточка, стрічка та ін.)
- вгадай із чим або із ким я танцюю;
- показати виразні рухи знайомих героїв із казок, мультфільмів, кінофільмів;
- придумати власний танок в різних стилях, наприклад, «гопак» в стилю бальних танців, або польку в стилю маршу та ін.

Від таночків-імпровацій, у яких вихователь вчить дітей продуктивної творчо-ритмічної діяльності, слід відрізнити вільний танець, в яких за завданням педагога необхідно відобразити в рухах не тільки характер музики але й темперамент.

За нашими спостереженнями в контрольній групі відбулися незначні зміни. На високому рівні формувального етапу нашого дослідження ми доводимо, що в експериментальній групі результат на 7% більший, а в контрольній групі – на 6%. На середньому рівні формувального етапу дослідження в експериментальній групі результат став на 3% краще, а в контрольній лише на 1%. На низькому рівні формувального етапу дослідження, в порівнянні із констатувальним етапом, результат в

експериментальній групі став на 10 % краще, а в контрольній групі лише на 7 % (таблиця 3.1.).

Таблиця 3.1.



Отже, ранкова гімнастика, ігри зі співом, танці, хороводи, ігри-імпровазації, казки-демонстрації, фізкультурні заняття в супроводі музики – все це закріплює рухові навички, покращує і розвиває рухову та ритмічну діяльність дітей дошкільного віку.

3.2. Динаміка музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку

Із метою перевірки методики в експериментальній роботі нашого дослідження нами проведено статистичний аналіз одержаних результатів, завдяки якому ми з'ясовували зміни в музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку експериментальної групи (ЕГ) «Бджілки» та контрольної групи (КГ) «Веселики».

Методичний контрольний етап переважно здійснювалася за методикою констатувального експерименту.

Спочатку старші дошкільники ЕГ та КГ виконували однакові завдання за трьома компонентами *музично-ритмічний пізнавальний діяльності*, а також були визначені *емоційно-ціннісний та діяльнісно-творчий компоненти* у музично-ритмічній діяльності в структурі занять із дітьми дошкільного віку.

За результатами констатувального експерименту, у дітей ЕГ та КГ значного процентного розходження не було. В таблиці ми бачимо порівняння отриманих результатів після формувального експерименту що свідчить про якісні зміни в музично-ритмічній діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку, які змінилися в обох групах, як у КГ «Веселики», так і в ЕГ «Бджілки».

Вірно виконували завдання 12% (до початку формування цей показник становив 7%). Частково виконали завдання – 45% дітей і 55% дітей в контрольній групі. Деякі діти не виявили бажання слухати музичні твори і супроводжувати їх рухами, імпровізувати.

За кінцевими підсумками повторної перевірки нами підтверджена ефективність і доцільність проведення формувального експерименту. Кількісний аналіз проведеної роботи доказав, що в експериментальній групі процент музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку значно вищий, тому ми й отримали більш високий результат.

Перевірка ефективності педагогічних умов музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку порівнювалася із даними, що були отримані на початку нашого дослідження, тобто до проведення формувального експерименту.

Спостерігаючи динаміку музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку нами доведена ефективна результативність висунутих нами педагогічних умов, яку ми представили у зведеній таблиці (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2



Експериментальна робота довела достатньо переконливий доказ динаміки музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку, тобто збільшення % дітей із високим рівнем.

Таким чином, одержані нами дані експериментального дослідження доводять, що в нашій роботі підтвердилися результативні та ефективні педагогічні умови, які ми розробили щодо музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз психолого-педагогічної і науково-методичної літератури провідних науковців, забезпечення професійного керівництва, фахові вміння вихователів закладів дошкільної освіти співпрацювати із дітьми дошкільного віку та дорослими в дистанційному режимі, підтвердили висунуту нами на початку дослідження гіпотезу і довели її ефективну результативність щодо запропонованих нами педагогічних умов в музично-ритмічній діяльності дітей, які повинні стати обов'язковим елементом не тільки на музичних заняттях, але й в усіх формах організації освітнього процесу.
2. Доведено, що створення практичного предметно-просторового середовища для музично-ритмічної діяльності надає можливість систематичного музичного виховання дітей, в процесі якого у дошкільників розвивається відчуття ритму, мислення, пам'ять, уява, увага.
3. Розглянуто психофізіологічні та вікові характеристики дітей дошкільного віку щодо музично-ритмічній діяльності і з'ясовано, що сприймання дітьми музики в союзі із ритмом посилюють їхню емоційну забарвленість почуттів, рухи під музику стають більш виразними, координованими і витонченими, тому що тренування найтонших рухових навичок пов'язано із залученням та активним розвитком багатьох фізичних функцій людського організму, таких як дихання, кровообіг, нервово-м'язова діяльність. ми акцентуємо на тому, що музично-ритмічна діяльність дітей є видом розвитку рухового аналізатора, який формує культуру тіла, яка є необхідною умовою гармонійного розвитку людини і виступає джерелом радості дитини, підвищення її настрою і працездатності, а також розрядки розумової та психічної напруги, що вважається додатковим резервом рухової

активності дітей, а саме однією із умов успішної підготовки до освітньої діяльності.

4. Окреслено види музично-ритмічної діяльності із дітьми дошкільного віку та проаналізовано методи їх впровадження на заняттях різного типу. До найбільш поширених видів музично-ритмічної діяльності належать сучасні ритмічні вправи, забави, вправи-розминки, пластичні вправи, ігри й танці, пісні-хороводи, ритмічна гімнастика країн світу, гра на дитячих музичних і шумових інструментах, імпровізації, із чим можна ознайомитися в нашій роботі.
5. Визначено критерії (*когнітивний, емоційно-ціннісний і діяльнісно-творчий*) та їхні показники, за допомогою яких було здійснено експериментальне дослідження, що дозволило перевірити запропоновані нами педагогічні умови і збагатити зміст музично-ритмічної діяльності в структурах різних предметних занять із дітьми дошкільного віку.

Отримані результати експериментальної роботи показали, що завдяки спілкуванню дітей із музикою, ритмікою, елементарними елементами хореографії, у більшості із них в процесі навчання збільшилась позитивна динаміка в розвитку художньо-творчих здібностей.

Таким чином, одержані нами в процесі дослідження дані, підтвердили доцільність, результативність та ефективність гіпотези щодо музично-ритмічної діяльності у структурі занять із дітьми дошкільного віку. Ми вважаємо, що використання розроблених нами педагогічних завдань, методів і прийомів доповнить програмний матеріал вихователів цікавим змістом, що в свою чергу підвищить рівень музично-ритмічного розвитку дітей дошкільного віку як в очному так і в дистанційному форматі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. (оновлений) Всеосвіта
[https://vseosvita.ua › library](https://vseosvita.ua/library)
2. Барило С. Б. Вплив музично-ритмічних рухів на загальний розвиток дітей дошкільного віку triada.in.ua <https://naukam.triada.in.ua> › ...
3. Буреніна А. І. Ритмічна мозаїка: Програма з ритмічної пластики для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. 2000. 220 с.
4. Бикова О. В. Формування індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії у процесі позааудиторної виховної роботи вищих навчальних закладів: дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Умань, 2017. 271 с.
5. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1994. 398 с.
6. Вергунова В., Музично-рухова діяльність у підготовці майбутніх учителів початкової школи та вихователів закладів дошкільної освіти. Теорія та практика підготовки фахівців <http://erpub.chnpu.edu.ua> › h...
7. Верховинець В. Весняночка. К.: Муз. Україна, 1989. 343 с.
8. Владимірова А. Л., Мелькова Л. О. Всебічний розвиток дітей дошкільного віку в музично-ритмічній діяльності. *XXI Міжнародна науково-практична конференція The XXI International Scientific and Practical Conference «Theoretical methods of research of the latest problems», May 27-29, 2024, Prague, Czech Republic*. С. 367 – 370.
9. Владимірова А. Впровадження елементів системи музичного виховання Василя Верховинця в навчально-виховний процес початкової школи. *Збірник наукових праць. «Педагогічні науки». Випуск LXXIV. Т. 2*. Херсон: ХДУ, 2016. С. 21 – 26.
10. Волчукова В.М., Бугаєць Н.А., Ліманська О.В., Тіщенко О.М. Методика роботи з хореографічним колективом: Основи курсу /Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. 326 с.

11. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 104 с.
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.
13. Дика Г. В. Музичні пластичні та рухові форми як складова роботи з дітьми дошкільного та шкільного віку. <https://kultart.lnu.edu.ua> > dy...
14. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, К., ун-т ім. Б. Грінченка. 2016. 304 с.
15. Еміль Жак-Далькроз. Ритм. Класика – ХХІ, 2002. 248 с.
16. Енська О.Ю., Максименко А. І., Ткаченко І. О. Композиція танцю та мистецтво балетмейстера. Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. 157 с.
17. Завалко К., Фір С. Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник. Під заг. редакцією К. В. Завалко. Чернігів: ПАТ «ПВК» Десна», 2018. 162 с.
18. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України: З педагогічної спадщини композитора /Упор. Л. О. Іванова: К.: Муз. Україна, 1989. 135 с.
19. Лобова О. Музично-творчий розвиток молодших школярів засобами музично-рухливої діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*, 2016. №2. С. 109 – 113.
20. Лісовська Т. А. Розвиток чуття ритму в музичній діяльності дошкільників. *Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки*. 2015. Вип. 176. С. 86-88.
21. Мелькова Л. О., Владимірова А. Л. Впровадження методів музично-ритмічної діяльності на заняттях із дітьми дошкільного віку в дистанційному режимі. *The ii international scientific and practical conference «problems of modern youth and the latest methods of assistance», september 09-11, 2024, Hamburg, Germany*. с. 101 – 105.

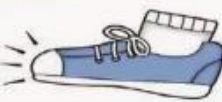
22. Марінушкіна О.Є., Замазій Ю.О., Порадник практичного психолога. Х.: Вид. група «Основа», 2007. 240 с.
23. Матвієнко С.І. Музично-ритмічна діяльність як засіб розвитку творчості Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя <http://lib.ndu.edu.ua> › dspace › bitstream › Муз...
24. Ніколаї Г. Ю. Ритміка: навч. посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 136 с.
25. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: Монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 752 с.
26. Отич О.М., Слухання музики в системі виховної діяльності В.О. Сухомлинського. *Теорія і практика сучасного естетичного виховання у контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського: зб. наук. праць*. Полтава, 1998. 352 с. С. 65 – 70.
27. Розвиток музично-рухової творчості дошкільників zhuravlyk.uz.ua. <http://zhuravlyk.uz.ua> › muzi..
28. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 98 с.
29. Семизорова В. В., Шаравська І. Я., Степаненко Н. В., Використання системи «елементарного музикування» Карла Орфа в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Тернопіль: мандрівець, 2014. 68 с.
30. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
31. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
32. Руда Л. Музично-ритмічні рухи як ефективний засіб розвитку музичних здібностей учні в початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні*

- й методичні аспекти: зб. наук.праць / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Словянськ, 2017. Вип. 6. С. 76 – 81.*
33. Смаглій Г. А., Маловик Л, В., Основи теорії музики Підручник для навчальних закладів освіти, культури і мистецтв. Х.: Факт, 2005. 384 с.
 34. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
 35. Танько Т. П. Специфіка музично-педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу. *Педагогіка і психологія : зб. наук. пр.* 2014. Вип. 26, Ч. 1. С. 113 – 118.
 36. Удовіченко В. В., Сиротенко Т. А., Кугуєнко Н. Ф. Хореографія в дошкільному навчальному закладі. Парціальна програма Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 80 с.
 37. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. Київ: Академія, 2000. 544 с.
 38. Фрицюк В.А. Формування креативності майбутніх учителів музики: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2004. 219 с. С 55 – 59.
 39. Чернишова А. М., і Глуховський Ю. Є., Розвиток музично-ритмічних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами хореографії Житомирський державний університет імені Івана Франка <http://eprints.zu.edu.ua> ...
 40. Шевчук А. С. Дитяча хореографія: програма та навч.-метод забезпечення хореогр. діяльності дітей від 3 до 7 років : навч.-метод. посібн. К.:Шк. Світ, 2011. 128 с.
 41. Шевчук А. Розвиток дошкільнят у музично-руховій діяльності: Навч. - метод. забезпечення програми «Дитина». К.: вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.
 42. Шоломович С. Методика музичного виховання в дитячому садку. Київ. Вища школа. 2018.
 43. Юцевич Ю. Музика. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2003. 352 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Різні способи запису (партитури) «звучних жестів»

	1	2	3	4
A				
B				
C				
D				

Copyright 2014 Tracy King. All rights reserved.








1.










2.



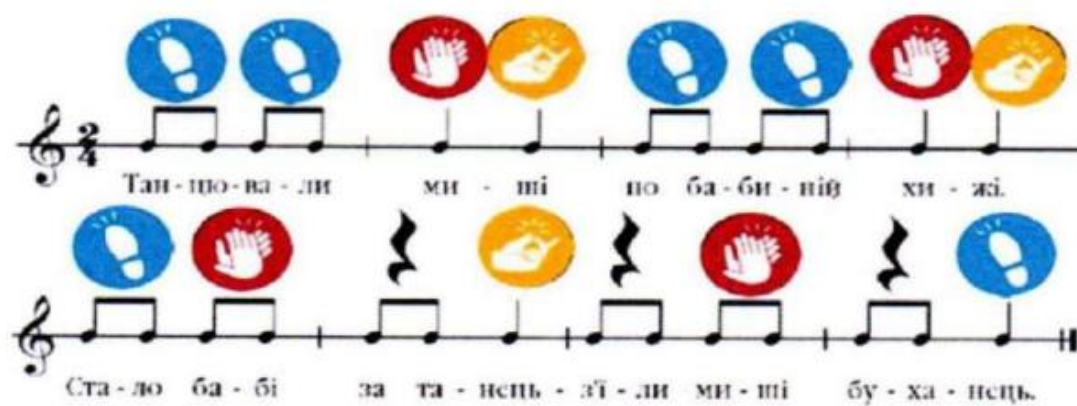




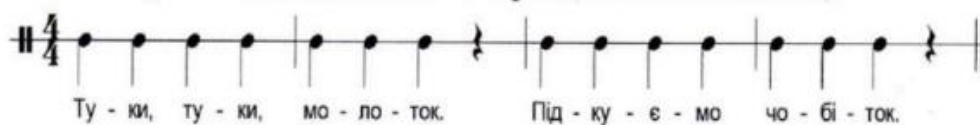




Графічний запис скоромовок з body percussion



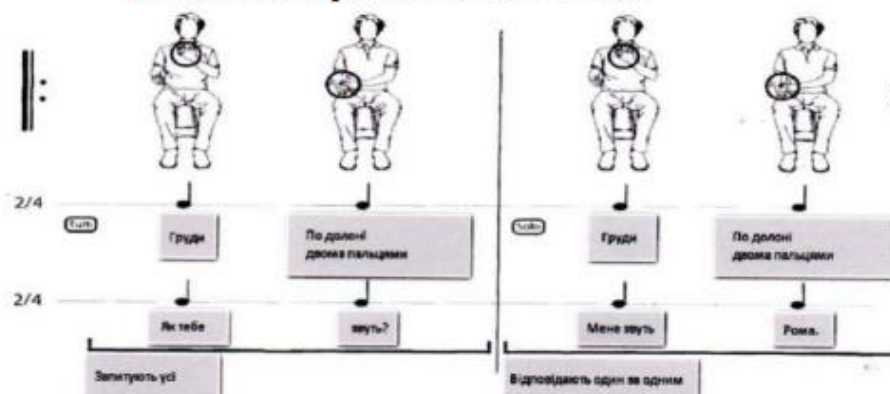
Ритмічна вправа «Чобіток» по методу BAPNE



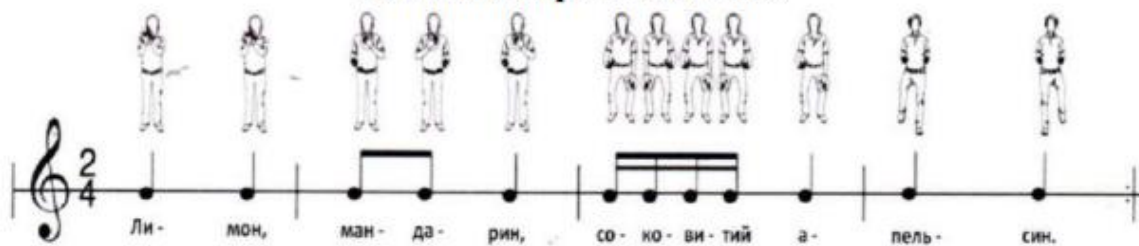
Ритмічна вправа «Сірі мишки».



Ритмічна вправа «Знайомство».



Ритмічна вправа «Канон».



Ритмічна вправа «Лине шум».

рухатися по колу *руки підняти, потім опустити*

Цей світ круг - лий! Ми йде - мо, не - бо й зем - лю ві - тай - мо.

приставити ручку до одного, потім до іншого сугика *потирати долоньки* *плескати*

Всю - ди чут - но го - ло - си, ли - не шум, ли - не шум. Раз, два, три!

Модель методу Barne fit

